

УДК 339.137.2:658

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кірдіна О.Г., д.е.н., професор (УкрДУЗТ)

Для економічного розвитку України вирішального значення набуває макро- і мікроекономічна структурна політика, яка б стимулювала конкурентоспроможність національних підприємств та їх об'єднань на світових ринках. Враховуючи умови, проблеми та особливості розвитку України, а також світогосподарські тенденції, стратегічними пріоритетами інтернаціоналізації української економіки є: система інтеграції у світове господарство із забезпеченням реальної міжнародної конкурентоспроможності; ефективна міжнародна спеціалізація; міжнародна диверсифікація, яка спрямована на ліквідацію монопольної залежності від окремих зарубіжних ринків; становлення власних транснаціональних економічних структур; інтеграційна взаємодія із СНД, Європейським Союзом, центрально- і східноєвропейськими угрупованнями країн; забезпечення належного рівня економічної безпеки з дійовими механізмами захисту від несприятливих змін міжнародної кон'юнктури та фінансових криз. Важливою умовою реалізації національних конкурентних переваг є виконання Комплексної програми утвердження України як транзитної держави. Передбачається створення відповідно до міжнародних стандартів національної мережі міжнародних транспортних коридорів та інтегрування її у транспортні країни Європи й Азії, Балтійського та Чорноморського регіону.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, світо господарські зв'язки, міжнародна спеціалізація, конкурентні переваги, національна економіка

ПРОБЛЕМАТИКА ОБЕСПЕЧЕННЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ УКРАИНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Кирдина Е.Г., д.э.н., профессор (УкрГУЖТ)

Для экономического развития Украины решающее значение приобретает макро- и микроэкономическая структурная политика, которая бы стимулировала конкурентоспособность национальных предприятий и их объединений на мировых рынках. Учитывая условия, проблемы и особенности развития Украины, а также мирохозяйственные тенденции, стратегическими приоритетами интернационализации украинской экономики являются: система интеграции в мировое хозяйство с обеспечением реальной международной конкурентоспособности; эффективная международная специализация; международная диверсификация, направленная на ликвидацию монопольной зависимости от отдельных зарубежных рынков; становление собственных транснациональных экономических структур; интеграционное взаимодействие со странами СНГ, Европейским Союзом, центрально- и восточноевропейскими группировками стран; обеспечение надлежащего уровня экономической безопасности с действенными механизмами защиты от неблагоприятных изменений международной конъюнктуры и финансовых кризисов.

Важным условием реализации национальных конкурентных преимуществ является выполнение Комплексной программы утверждения Украины как транзитного государства. Предполагается создание соответственно международным стандартам национальной сети международных транспортных коридоров и интеграции ее в транспортные страны Европы и Азии, Балтийского и Черноморского региона.

Ключевые слова: *международная конкурентоспособность, мирохозяйственные связи, международная специализация, конкурентные преимущества, национальная экономика*

THE ISSUE OF ENSURING INTERNATIONAL COMPETITIVENESS UKRAINIAN ENTERPRISES

Kirdina E.G., doctor of Economics, Professor (USURT)

For the economic development of Ukraine is crucial macro - and microeconomic structural policies that would stimulate the competitiveness of national enterprises and their associations in global markets. Given the conditions, problems and features of development of Ukraine and world economic trends, strategic priorities of internationalization of the Ukrainian economy are: the system of integration into the world economy with real international competitiveness; efficient international specialization; international diversification, aimed at eliminating the exclusive dependence on individual foreign markets; the emergence of a transnational economic structures; integration cooperation with the CIS countries, the European Union, Central and Eastern European groups of countries; ensuring an appropriate level of economic security with effective mechanisms of protection against adverse changes in the international environment and financial crises. An important condition for the realization of national competitive advantages is the implementation of the Comprehensive program of approval of Ukraine as transit state. Accordingly, the creation of international standards of national network of international transport corridors and its integration in the transportation Europe and Asia, Baltic and black sea region.

Keywords: *international competitiveness, worldeconomic relations, international specialization, competitive advantages, national economy*

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими чи практичними завданнями. Для економічного розвитку України вирішального значення набуває макро- і мікроекономічна структурна політика, яка б стимулювала конкурентоспроможність національних підприємств та їх об'єднань на світових ринках.

Інтернаціоналізацію української економіки ускладнюють деякі зовнішні фактори:

- значне посилення міжнародної конкуренції на основних товарних ринках світу, у тому числі конкуренції інтересів

України та інших постсоціалістичних країн на міжнародних товарних і кредитно-інвестиційних ринках;

- істотне підвищення вимог споживачів до технологічного рівня та якості товарів;

- дискримінація українських експортерів багатьма зарубіжними країнами, розширення використання механізму антидемпінгових розслідувань;

- складність входження в міжнародні проекти високотехнологічного співробітництва через невідповідність міжнародним критеріям захисту прав інтелектуальної власності.

Україна має перспективи досягнення певної міжнародної конкурентоспроможності за умови реалізації власної стратегії інтернаціоналізації. Саме тому зазначена проблема є актуальною та потребує нагального вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутності поняття конкурентоспроможності, факторів впливу та механізмів забезпечення є одним з найважливіших питань в теорії конкуренції. В умовах інтеграції та міжнародної глобалізації з урахуванням їх наростаючих тенденцій дослідження конкурентоспроможності підприємств зміщується на міжнародний рівень. Серед найбільш актуальних робіт з теми дослідження, на нашу думку, слід виокремити науковий доробок таких вчених, як: В. Дикань [1-3], О. Єфременко [4], Я. Панчишин [5], В. Чернега [6], М. Чорна [7], та ін.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Не дивлячись на значну кількість наукових праць, які стосуються напрямку даного дослідження, автор вважає, що питання щодо проблематики інтернаціоналізації української економіки та міжнародних перспектив реалізації конкурентних переваг не знайшли достатнього відображення у роботах науковців.

Формування цілей статті (постановка завдання). Саме тому метою даної статті є дослідження проблематики забезпечення міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно конкурентоспроможність трактується як зумовлене економічними, соціальними і політичними факторами стійке становище країни або її продуцента на внутрішніх і зовнішніх ринках. В умовах відкритої економіки конкурентоспроможність також може бути визначена як здатність країни

протистояти міжнародній конкуренції на власному ринку і ринках інших країн.

Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин відзначається викривленнями конкуренції. Вони полягають у тому, що ефективність виробництва товарів відходить на другий план, а провідну роль починають відігравати фактори вартості ресурсів у різних економічних системах і можливість отримання більшої рентабельності, не зумовленої ефективністю використання ресурсів. Для конкурентоспроможності це означатиме руйнацію її базових засад.

Сучасні міжнародні економічні відносини перебувають у стані трансформації. Для нього дедалі частіше стають характерними нові явища:

- суттєві зрушення у міжнародній економічній системі, які посилюють взаємозалежність і взаємопов'язаність національних ринків;

- глобальні зміни у процесах конкуренції, що впродовж останніх десяти років розвивалися під впливом усунення бар'єрів між стабільним ринковим середовищем капіталістичних країн та протилежною системою країн колишнього соціалістичного табору.

Тому виявляється певна неспроможність спільних заходів у подоланні наслідків стихійної інтеграції, відбувається загострення кризових явищ на різних світових ринках. Основні суперечності, що сьогодні спостерігаються, передусім полягають у підміні факторів конкурентоспроможності та методів її досягнення. Отже, класичні передумови досягнення успіху в конкурентній боротьбі суб'єктів міжнародних економічних відносин (значне накопичення капіталу, дешева кваліфікована робоча сила, необмежена сировинна база) самі по собі не можуть бути гарантом високого рівня конкурентоспроможності, особливо за умов різного масштабу цін цих ресурсів для конкурентів.

У подальшому заходи щодо виснаження конкурентів та посилення власного монополізму призводитимуть до втрати стимулів підтримки високого рівня конкурентоспроможності.

Особливості сучасних світових процесів, що суттєво впливають на конкурентоспроможність:

- посилення монополізму та тиску на «слабкі країни» (сьогодні ТНК контролюють до 40% світового промислового виробництва та понад 50% світової торгівлі);

- посилення цінової конкуренції;

- диспаритетність розвитку світових економічних систем і прискорення процесу їхнього зближення;

- часткова зміна якості конкурентною боротьбою;

- структурні зрушення у світовому господарстві;

- переважання факторів рентабельності над факторами ефективності.

Отже, протиріччя та негаразди сучасного етапу розвитку світової економіки вносять нові корективи у класичні визначення конкурентоспроможності та методів її досягнення. Регулювання внутрішнього середовища та нарощення конкурентоспроможного потенціалу виявляється ефективним засобом протистояння сильним конкурентам, ніж закриття кордонів. Тобто йдеться про стратегічну конкурентоспроможність країни.

Стратегічна конкурентоспроможність – це потенційна здатність об'єкта або суб'єкта управління конкурувати в майбутньому на конкретних ринках, яка забезпечується зниженням прояву стратегічних неконкурентоспроможних факторів і посиленням прояву стратегічних ексклюзивних конкурентних переваг об'єкта (суб'єкта) на основі проведення комплексної стратегічної діагностики

об'єкта або суб'єкта, параметрів ринку і конкурентів, розроблення стратегії.

У якості об'єктів і суб'єктів стратегічної конкурентоспроможності можуть бути документи, персонал, технологія, система управління, продукція, послуга, підприємство (організація), галузь, регіон, країна.

Для забезпечення стратегічної конкурентоспроможності країни необхідно:

- по-перше, стандартизувати терміни в області управління конкурентоспроможністю, оскільки у навчальній і діловій літературі поняття "конкурентоспроможність", "конкуренція", "конкурентні переваги", "форми і методи конкуренції", "принципи управління конкурентоспроможністю" і ін. розглядаються в кожному конкретному випадку занадто ізольовано, індивідуально, ексклюзивно;

- по-друге, створити правову базу управління конкурентоспроможністю. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів, галузей, регіонів і країни в цілому багато в чому залежить від якості управління конкурентними перевагами різних об'єктів, якості державного регулювання конкурентного середовища;

- по-третє, здійснювати прогнозування стратегічної конкурентоспроможності України. У наш час міжнародні організації не прогнозують конкурентоспроможність країн і не користуються терміном "стратегічна конкурентоспроможність". У методику розрахунку фактичної конкурентоспроможності країн ВЕФ включено 145 критеріїв. Більшість з них береться з офіційних джерел міжнародної і національної статистики. Однак критерії конкурентоспроможності країн ВЕФ не структуровані, вони не охоплюють всі аспекти, що характеризують рівень розвитку країни.

Така методика оцінки і

прогнозування конкурентоспроможності країн, заснована на застосуванні системного, комплексного і нормативного підходів, запропонована Р. Фатхутдиновим. Автор пропонує оцінювати конкурентоспроможність країни за 10 показниками, з урахуванням значущості яких можна прогнозувати рівень стратегічної конкурентоспроможності держави (табл. 1).

Таблиця 1

Показники стратегічної конкурентоспроможності країни

Показник (фактор) конкурентоспроможності країни	Вагомість показника
1. Витрати з держбюджету на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи, % ВВП	0,15
2. Витрати з держбюджету в розвиток людини (освіту, охорону здоров'я, соціальну сферу), % ВВП	0,15
3. Ступінь ринкових перетворень у країні, %	0,12
4. ВВП на душу населення, тис. дол. США	0,08
5. Середня тривалість життя, р.	0,10
6. Показник ефективності використання ресурсів (порівняно з Японією, прийнятою за одиницю)	0,10
7. Експорт, % ВВП	0,05
8. Індекс розвитку людського потенціалу, місце у світі	0,05
9. Місце країни у світі за запасами природних ресурсів	0,05
10. Якість життя населення країни (за методикою ЮНЕСКО), місце у світі	0,15
Разом	Σ1,0

Для управління стратегічною конкурентоспроможністю автором пропонується побудувати дерево показників: на 1-му рівні дерева – 10 приведених показників, на 2-му – узагальнюючі показники і т. д. Прогнозуватися повинні показники вищого рівня. Із поліпшення кожного з 10 показників (факторів) конкурентоспроможності країни повинні розроблятися державні комплексні програми на перспективний період.

Отже, враховуючи умови, проблеми та особливості розвитку України, а також світогосподарські тенденції, стратегічними пріоритетами інтернаціоналізації української економіки є:

- система інтеграції у світове господарство із забезпеченням реальної міжнародної конкурентоспроможності;

- ефективна міжнародна спеціалізація;

- міжнародна диверсифікація, яка спрямована на ліквідацію монопольної залежності від окремих зарубіжних ринків;

- становлення власних транснаціональних економічних структур;

- інтеграційна взаємодія із СНД, Європейським Союзом, центрально- і східноєвропейськими угрупованнями країн;

- забезпечення належного рівня економічної безпеки з дійовими механізмами захисту від несприятливих змін міжнародної кон'юнктури та фінансових криз.

Кожна країна, яка намагається досягти і закріпити свої конкурентні переваги на міжнародному ринку, розробляє стратегію своєї діяльності в цій

сфері на перспективу.

Основна мета стратегії промислово-інноваційної політики України – забезпечення модернізації та структурної перебудови виробничого потенціалу, зниження його енерго- та матеріалоємності, підвищення конкурентоспроможності.

Реалізація завдань промислово-інноваційного розвитку української економіки передбачає:

- застосування стосовно високотехнологічних виробництв програмно-цільових методів економічного управління;

- реалізацію Комплексної державної програми з енергозбереження;

- розвиток на основі сучасних та світових досягнень національної інформаційної інфраструктури, створення та використання перспективних технологій, телекомунікаційних мереж, засобів інформатики та систем зв'язку;

- розвиток біологічної галузі, яка має унікальний науково-технічний потенціал;

- утворення фінансово-промислових груп, у т. ч. транснаціональних, а також горизонтальних та вертикальних холдингових компаній, науково-технічних центрів, технополісів, технопарків. У перспективі ці структури мають сформувати основний стрижень науково-технологічного та інноваційного процесу;

- здійснення заходів щодо стимулювання експортної орієнтації високотехнологічних виробництв;

- інституційне забезпечення інноваційної політики, у т. ч. сприяння міжнародному співробітництву в інноваційній сфері, її інформаційному та консалтинговому забезпеченні, розвиток трансферту технологій.

Важливою умовою реалізації національних конкурентних переваг є виконання Комплексної програми утвердження України як транзитної

держави. Передбачається створення відповідно до міжнародних стандартів національної мережі міжнародних транспортних коридорів та інтегрування її у транспортні країни Європи й Азії, Балтійського та Чорноморського регіону.

Успішне виконання всіх цих завдань буде сприяти створенню стійких та прозорих міжнародних перспектив реалізації національних конкурентних переваг.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Для ефективного входження у світовий економічний простір українським підприємствам необхідно виготовляти таку продукцію, яка буде конкурентоспроможною на зарубіжних ринках.

Виділяють такі основні напрямки формування стратегії українських підприємств на міжнародних ринках, на думку автора, наступні.

1. Розвиток науки і технологій.

2. Залучення іноземних інвестицій для подолання технологічного відставання.

3. Розвиток інфраструктури і систем зв'язку.

4. Удосконалення системи збору та обробки інформації.

5. Створення сприятливих умов для кваліфікованих кадрів.

Розроблення стратегії виходу підприємства на світовий ринок повинно складатися з таких етапів: аналіз ситуації, в якій знаходиться підприємство (можливості галузі, діяльність конкурентів, їх технології, стан ринків, які обслуговуються); аналіз внутрішнього стану компанії у співставленні зі станом справ у всій галузі; розроблення можливої стратегії розвитку кожного підприємства на основі етапів I-II.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дикань, В.Л. Основи логістичної

інтеграції при формуванні логістичних систем через утворення територіально-промислового кластера / В.Л. Дикань // Міжнародний техніко-економічний журнал «Українські залізниці», липень 2014. – №9(15). – С. 23-26.

2. Дикань, В.Л. Процеси формування стратегії діяльності корпоративних інтегрованих структур / В.Л. Дикань // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Вип. 9. – Частина 3. – 2014. – С. 88-91.

3. Дикань, В.Л. Стратегічні пріоритети розвитку економіки України в умовах зміни центрів економічної та політичної влади / В.Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості: збірник науково-практичних статей. – 2013. – №41. – С. 11-16.

4. Єфременко О.В. Конкурентостійкість підприємства: поняття та види [Електронний ресурс] / О.В. Єфременко // Вісник

Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2010. – №2. – Режим доступу: archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VSU/2010_2_2/Efremenko.pdf

5. Панчишин, Я.М. Забезпечення конкурентоспроможності залізничного транспорту в інноваційній логістичній системі: дис. ... канд. екон. наук.: 08.00.03 / Я.М. Панчишин; Укр. держ. акад. залізничного трансп. – Х., 2009. – 293 с.

6. Чернега В.В. Конкурентостійкість підприємств та механізм її забезпечення: монографія / В.В. Чернега; відповід. ред. О.Д. Гудзинський; Київський національний ун-т технологій та дизайну; Ін-т підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 235 с.

7. Чорна М. Взаємозв'язок основних понять теорії конкурентоспроможності / М. Чорна // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2009. – №2. – С. 186-191.

УДК 658.7:656.2

ВИЗНАЧЕННЯ МОДЕЛІ ОПТИМАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ТРАНСПОРТНОЇ ТА ПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНИ

*Маковоз О.В., к.е.н., доцент,
Глазкова А.С., к.е.н., ст. викладач,
Ісаєва К.А., магістр (УкрДУЗТ)*

У даній статті розглядаються основні напрямки розвитку взаємозв'язків між провідними галузями економіки України, такими як промислова та транспортна. Основна увага приділена міжгалузевим балансам, наведені сфери їх застосування. На основі проведеного аналізу робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, зроблений аналіз основних факторів, які впливають на роботу галузей та запропоновано визначення моделі оптимальної взаємодії двох галузей.

Ключові слова: галузь, транспортний комплекс, промисловий комплекс, взаємодія, модель.